

ГОРАН МИЛАШИНОВИЋ

АНАТОМ

Сава Панић је становао на тавану београдског Анатоомског института у Улици доктора Суботића. Било је још тавана по старим клиникама које су припадале Медицинском факултету, онај на Анатоомском важио је за најбољи. Сув, здрав, очуваних греда. Акција преуређења тавана у станове започела је крајем шездесетих прошлог века. Из доњих спратова доведена је вода, струје је већ било. Таван је издељен у шест јединица, једна соба, прозор у крову, WC и чесма. Купао се како се ко снашао.

За таванске станове владала је јагма. Било је то бесплатно решење најтежег, стамбеног питања. Добијали су их најчешће остарели болничари самци, спремачице без породице, вечни студенти медицине који су дигли руке од студирања и запослили се као секретари на катедрама. Некад се на упражњен стан чекало годинама, док претходни станар не умре. Постојао је конкурс, нека полуванична комисија је делила решења. Али било је ту и сумњивих работа, каткад нашао би се неко сналажљив ко је добијени стан изнајмљивао другима за солидне паре.

Сава је лично на Вудија Алена. Крхко тело, повећа глава, слаба коса. Наочари које покривају пола лица. Свих шест година студирања издржавао се од мале плате демонстратора на анатомији. Плата му је покривала месечну аутобуску карту од родних Бољеваца у Срему до Београда и ситан трошак. Његови родитељи били су сиромашни паори, они нису имали ни за толико.

Сава је детињство провео као друга деца на селу, мало у игри, мало на њиви. Разликовао се по томе што је често био замишљен, предосећао је да постоји бољи живот од сеоског. Желео га је и за себе. Само није знао како да то и оствари.

Сава је био један од најбољих ђака у земунској гимназији. Дању је учио лекције до последњег ретка, ноћу маштао. Замишљао је да је скакач у воду, медицина ће га одбацити до града и асфалта. Родитељи су се у почетку побунили, ко ће да им помаже на земљи? Зар од њих сељака да се испили лекар? Касније им је било и драго, поготово оцу. Док је студирао све су га више штедели.

Сава је рано испољио главну црту карактера, упорност да оствари циљ који је зацртао. Уз то склоност ћутњи, способност да настане држи у себи. Била је то одбрана од исмевања, плашио се да га неко не онемогући у раној фази планова. Тако је било и на факултету, чим је открио да најбољи студенти добијају могућност да постану демонстратори, што се и плаћало, запео је да му у индексу не буде ниједна друга оцена осим десетке.

Кад су га на Анатомском институту запослили као демонстратора, наставницима су брзо запале за очи Савине врлине, оштра памет, вредноћа. Други су демонстратуру одрађивали успут, требала им је улазна карта за посао на Интерној или Хируршкој клиници. Сава је радио поштено, открио је да га баш занима наука. Стари професор Гвозденовић узео га је под своје, сматрао је Саву неком врстом личног асистента. Ценио је што је Сава скроман, поштује старије, извршава задатке без поговора.

Сава је након две године демонстраторског стажа могао да остане у његовом кабинету колико је желео, добио је кључ, могао је да се служи микроскопом. Он је ту прилику умео да искористи, за време студија пошло му је за руком да објави неколико научних радова у домаћим медицинским часописима. Један у иностраном, важном.

Кад је Сава дипломирао, професор га није оставио на цедилу, ангажовао се да га приме на институт у звање асистента-приправника. Сава је тада блистао од среће. Радио је осокољено, полетно, по ходницима је звиждукао. Често се окретао да види да ли га неко прати, да му не отме оно што је остварио. Схватио је да је за његове циљеве анатомија била једина шанса, иглена ушица кроз коју је могао да се провуче. За звучне клинике требале су везе, друкчији родитељи.

Дали су му нове задатке, осим са студентима, морао је да ради на припреми лешева. Лешеве скитница довозила је милиција, оне са патологије, који нису имали никога да их сахрани, превозио је ноћу из зграде прекопута на гвозденим колицима Сава. Лешеве су пролазили процес припреме, сазревања, у базену са формалином у подруму института остајали су месецима. После су их износили на први спрат, у вежбаонице, пред студенте. Сава

је био задужен да о свакој фази води рачуна. Смрад формалина из лешева није излазио никада. То није био никакав проблем за Саву, тешио се, осет мириса се блокира већ за десетак минута. Чиста физиологија.

Сава никада није журио кући са посла, неколико пута у кабинету професора Гвозденовића затекло га је јутро. Професор би га грдио, како може да спава на фотели? Како ће да води вежбе у тој изгужваној кошуљи? Наставник треба да изгледа друкчије. Онако ситан, повијене главе, дугог, немирног носа, Сава му је тада личио на миша.

Гвозденовић је био друкчији, крупан, господствен. Носио је шешир, старинске ципеле доброг квалитета. Ципеле су имале гвоздене пенђете које су одзвањале ходницима. То је био звук ауторитета.

Сава би скренуо поглед, било му је непријатно, али он није видео никакав проблем. Боље му је у кабинету, макар и на фотели, него у родитељској кући у којој једва да има и довољно светла за читање. А кошуља? Па то му је једина.

Родитељима у Бољевцима Сава је рекао да га је понела наука, неће да буде сеоски лекар. Жели да буде научник. Не може да им објасни шта је то наука. Ови су већ били остарели, осим тога прописно збуњени, за њих се подразумевало да ко заврши медицину треба да је лекар. Питали су га је л' он стварно положио све испите, да ли је завршио факултет? Сава је љуто одговорио: јесам! Потом, окренуо се и отишао из родитељске куће једном заувек.

Савини отац и мајка су слегнули раменима, погледали у плафон. Ваљда је тако морало да буде, уздахнула је мајка. Отац се машио за цигаром, вртео главом. Кад се паорски син отме и отисне у град, ноге му одскоче од оранице, а руке му вечно краће од облака. Не ваља то, лекар на селу била би лакша степеница.

Сави су одавно запали за око тавански станови на институту. Размишљао је како да их се дочепа. Две године је чекао на повољну ситуацију да то некако провуче Гвозденовићу кроз уши. Професору је било жао Савиног сиромаштва, само није знао како да му помогне. Кад је Сава то први пут поменуо, професор се разбеснео. Како му пада на памет, зар један млади научник да се тако понижава? Таван није за лекара. Сава је тај пут тактички отђутао, сачекао месец дана. Онда, поновио.

Гвозденовић је размислио, Сава уистину друкчије не може да дође до стана. Па је невољно почео да се изокола распитује. Било га је срамота, осећао је да се тако и сам понижава. Ипак, на

крају истраге открио је да кључеве од једног празног стана држи даља родбина оног коме је стан некада додељен, а у други се нико никада није ни уселио. Сава је прећутао да он то зна већ годину дана.

Гвозденовић се тада загрејао. Прво је добио сагласност од директора института, потом од декана. Формирана је комисија, два наставника, један асистент. Комисија је констатовала да је један од станова на тавану Анатоомског института некоришћен и доделила га Сави.

Појавио се власник стана, неко му је дојавио. Био је то кадавер-радник са суседне Патологије, помоћник обдуцента. Ручерде су му висиле до колена. Стан је добио пре три године, чекао је десет, имао је папире. Он се у међувремену пензионисао и отишао да живи у родном селу, Барајеву, али шта то има везе!? Са оним што је његово може да ради шта хоће. Нико му то право не може да одузме. Претио је, викао. Зна он добро ко је замесио кашу, лично ће се обрачунати са Гвозденовићем и оним његовим потрчком.

Синдикат је стао на страну радника са Патологије, али будући да је комисија располагала чињеничним стањем, ствар се на крају окончала у Савину корист. Сава се није уселјавао у стан два месеца. Прве године је спавао са једним отвореним оком. Плашио се да букација не бане, распори га једним потезом, од грла до малог трбуха, то му је била струка. Одахнуо је тек треће године, стигла је вест да је онај изненада доживео мождани удар и умро.

Све се слегло, живот на Анатоомском институту вратио се у колотечину. Непријатне околности око Савиног уселења у таван дуго нису биле заборављене. Неке колеге су га гледале са сажаљењем, други су говорили да он нема због чега да се сажаљева. Може да плати подстанарски стан у граду, али неће, хоће за цабе. Сам је све лукаво изрежирао.

Саву нису ометала подозрења од стране колега, већ се био навикао. А када је била реч о сиромаштву, ово сада није се могло ни поредити са оним које је имао пре тога.

Савин живот се тада променио из темеља. Извукао се од села, имао је нешто своје, и то на каквом месту, одмах уз посао. Био је срећан, будио се радостан као у најбољем хотелском апарману. Чешљао се пред огледалом изнад чесме, пеглао кошуљу. Увече је често прекидао читање и мало кружио погледом по стану. Осећај сигурности правио му је сан лаким.

Сада остајала му је цела плата, могао је да троши, да се опусти, оде у биоскоп. И да нешто оставља и на страну, у кутију од патика. Хранио се у студентској мензи у деканату. Кад баш претерају са пасуљем и шкембићима, онда на Ветеринарском, тамо је било и меса. Туширао се ноћу у празном, пространом кабинету старог професора. Кад би Гвозденовић ујутро гунђао због нереда, Сава је одлазио у фискултурну салу, популарни „Јарац”, код Очне клинике.

Сава је почео да се кући. На Каленић пијаци купио је бержеру и стојећу лампу са абажуром од жутог сомота. Наредног месеца ћилим, исто са пијаци. Потом, телевизор, њега је купио у радњи. Мајстор са института направио му је за мале паре од разних остатака дрвену полицу за књиге.

Савин живот није се кретао као код других колега на институту, по хоризонталној линији: посао, кућа, аутомобил, путовање у иностранство за годишњи одмор. Него усправно: горе, доле, низ степенице, уз степенице, између два спрата која су делила радно место и стан на тавану. Једном му је неко рекао да је тако исто живео и Кант у Кенигсбергу. Било је то заједљиво, али Сава није приметио. Њему се то баш свидело.

На научном плану је бриљирао, упоран рад који га је красио од младости био је сада крунисан новим успесима. За докторску тезу изабрао је ретку, до тада непотпуно откривену аномалију срца. Испоставило се да су резултати вансеријски. Сава је касније цитирао у већини светских уџбеника.

То се одмах прочуло, севнуле су прве љубоморе, неке колеге почеле су да га отворено мрзе. Прави се потуљен, а овамо, запуцао у висине. Тај ће још једног дана и да нам заседне на место директора!

Сава се у то време променио, успорио је корак, подигао главу. Желео је да се и споља види да је постао научник светског гласа. Желео је да му се то призна. Дискутовао је са колегама о стручним темама са ставом, неприкосновено, мало надмено. То је радио намерно, да им произведе бес. Одувек су га потцењивали, сад нека се мало запитају.

Он није био у стању да помери њихова ушанчена места у Београду, опуштен живот, удобност. Али када је била реч о науци, желео је да осете горчину и завист. Колеге су му се освећивале, прозвали су га чуذاком, залуђеником, институтским пацовом. Њему то није било важно, знао је да су они ти који се нервирају.

Сава је деветсто осамдесете напунио тридесет осам година, наредне године очекивала га је ванредна професура. Писао је рад

за радом, манијачки сецирао, вид му је прогресивно слабио због микроскопа. Кад није писао, читао је стручне чланке, добијао нове идеје, био му је кратак дан. Кретао се зацртаним путем, није јасно видео крај тог пута, шта то још има да оствари, али је био сигуран да за њега нема ничега бољег. Спољни живот, светски догађаји нису га занимали. Телевизор му је служио само да одмори леђа од напорног рада.

Комшије на тавану су га тада још више изоловале, отпочетка су га доживљавали као уљеза. Шта се меша у њихову сиротињу, кад је толико значајан?

За лепог времена Сава је излазио да пуши и да се шета између клиника око факултета. Ту је налазио најбољи мир. Неколико излета до центра града памтио је као боравак у кошници. Ужасна бука, беспослена светина, сударање, метеж. Међу болничким зградама, наниже и навише од његовог института, било је друкчије, ту се Сава осећао као оксфордски професор, свој на своме.

Размишљао је због чега га је наука толико закупила. Како она може да испуни живот, у његовом случају, да га замени? Одговори му нису требали ради правдања, уживао је да се пита, да размишља. Уосталом, шта је наука, ако нису питања?

А шта је са другим, радосним, материјалним странама живота, нема човек само мозак? Код њега је то помешано, срећан је кад се истраживање заврши резултатом. Као морепловац који први пут стане на новооткривено тло. Са науком он путује, открива свет. Шта ће му боља награда.

Срећан је и кад му се објави рад, то му даје осећај важности, подиже цену. Сваком треба подстицај, да га други уважавају. Име у публикацији слатка је заблуда да ниси анониман, да си искорачио у прве редове.

У дубини душе Сава је добро знао да је успешан научник исто што и песник; све је то парада у уским, езотеричним круговима. На улици га нико неће препознати, дивити му се, таман да и једног дана у светској литератури неку аномалију прозову његовим именом. Али зар сви не живимо у затвореним, изолованим круговима, лекари, архитекте, пливачи, адвокати? Зар због тога треба бити несрећан? Не, баш обрнуто.

Из шетње Сава се враћао у стан на тавану горд, још више сигуран у себе. Имао је филозофију, свој *credo* живота. Ујутро би прионуо на нови рад са двоструком енергијом, летео је низ степенице са тавана до студентских вежбаоница лак као плућна алвеола.

Сава никада није постао директор института. Можда је то пожелело, можда није, али био је свестан да су за то потребне велике игре, крупни улози, други аргументи. Остао је привржен науци, његовом пољу успеха. Забрану који му је припадао снагом сопствене вредноће и ума.

У то време први пут пале су му на памет девојке. Примећивао их је и раније, али није им прилазио, мало због недостака времена, мало због несигурности. Сада је било друкчије, није се више плашио потцењивања, гурања у страну. Помисао на девојку јавила се Сави у биоскопу. Рефлексом којим власници паса изаберу оног који личи на њих саме, Сава је највише волео филмове Вудија Алена. Ту је запазио дугоноге, неснађене плавуше анђеоског лица. Почео је да сањари само о некој таквој.

Она се и појавила, у лику студенткиње, звала се Емилија. Била је јединица из добростојеће београдске породице. То Сава није знао кад ју је видео, када је први пут ушла на врата института. Знао је само то да је одавно чека, у последње време нестрпљиво. Да је био у стању да не приђе десетинама других девојака док се није појавила баш она, таква.

У првом тренутку се смео, застао, потом, брзо се снашао и завршио предавање. Споља се није видело да му је машта заиграла. Те вечери на тавану читао је исти пасус десетак пута, сан му није долазио на очи. Сутрадан је проверио спискове студената, нашао ко води вежбе групи у којој је било Емилијино име. И наместио се.

Емилија је на првој вежби пала у несвест, морали су да је изнесу. Формалин јој је штипао нос, очи, кожу. Сава ју је одвео до кабинета професора Гвозденовића, мокрим пешкиром брисао јој је чело, уздрхтале руке. Професор је у то време био у пензији, навраћао је на институт само на два, три сата, сада је кабинет био празан. Сава није био свестан шта говори Емилији, како је теши, једино чега јесте био свестан, било је да јој је близу.

Знао је да је реч о страху, осетљиви се плаше контакта са лешевима, умрлог човека, таква је медицина. Такође, да ће то проћи, наредни пут Емилија неће пасти у несвест. Ова шанса је јединствена, помислио је, никада више неће имати прилику да јој приђе.

Емилији је ускоро било боље, отворила је очи, угледала Саву. Била је збуњена, ништа јој није било јасно. У тренутку постало јој је непријатно, устукнула је, машила се за џеп да извуче марамичу. Касније тог дана Сава је имао пред очима необичну слику, глуми-

ца је у биоскопу сишла са филмског платна и села му усред крила.

Требало му је шест месеци, до краја вежби из анатомије, да јој физички приђе. Да јој нешто каже, да то буде мало, али да значи много. До тада трудио се да буде присутан на сваком месту на којем су биле њене студентске обавезе из анатомије, али само ју је посматрао из прикрајка. Плашио се да не открије како гледа са висине, да је надмена, охола.

Кад се завршио семестар Сава је предложио Емилији да јој помогне око испита. Сачекао ју је једног дана на вратима института, позвао у страну, рекао јој је да зна да су латински називи нерава и коштаних шупљина дугачки као црева. Био је узбуђен, Емилија то није приметила. Мислила је на испит, била је истина да се мучи са учењем. Није пристала из првог пута.

Тако су се зближили, боље упознали. Било је лето, време годишњих одмора. Радиле су у Гвозденовићевом кабинету, Сави ни на крај памети није било да Емилији предложи да оду да уче у његов стан. Није био сигуран сме ли још да јој се повери, открије јој се до краја. Да ли би га одбацила због тавана?

Емилија је мислила само на анатомију, није примећивала да се Сава већ одавно заљубио у њу. Да му због тога током часа повремено мисли одлутају као да је анатомија цветна ливада. Посао је завршен успешно, Емилија је положила. Месец дана после испита почели су да се забављају. Сава је мислио да ће му срце искочити из груди од среће. Ето, шта је све била у стању да му донесе анатомија!

Сава је одједном почео да води рачуна о изгледу. Оно мало косе што му је преостало на глави терао је мокрим чешљем уназад. Патике и фармерке прекопирао је од филмског *alter ego*-а. Емилија је говорила да јој се то допада, у ствари, било јој је свеједно. Допадало јој се што је Сава био друкчији. Неснађен у времену, отпоран на изазове доброг живота. Посвећен послу до последњег атома, а без великих очекивања.

За рођендан поклонила му је белу пудлицу, да му се нађе у шетњи. Успут, и да се мало профини. Сава је био у чуду, зар куче на тавану!? Како да то објасни комшијама! Али је прихватио без говора. Да је Емилија тада тражила од њега да у име љубави спава на крову института, он би по сву ноћ месечарио, само да је не изгуби.

Савина и Емилијина веза се протегла током целокупног њеног студирања. Било је још веза наставника и студенткиња, њих двоје изазивали су највише пажње и оговарања. Најчешћа

недоумица била је због чега Емилија, атрактивна девојка из добре куће, никако не одустаје од за главу нижег, две генерације старијег, смешног научника. Сава је наслућивао одјеке злурадих коментара. Повремено имао је изливе љубоморе, око Емилије су се вртели згодни младићи њених година. Тада и сам се питао чиме ју је привукао. Због чега га је Емилија заволела?

Делимичан одговор синуо му је приликом првог сусрета са њеним родитељима, у стану на Врачару. Било је то неколико дана након што је Емилија дипломирала. Зграда је била предратна, очувана фасада привлачила је погледе пролазника.

Све четворо били су добро припремљени, Емилија је родитељима издиктирала списак незгодних питања. Сава је те вечери изигравао ноншалантног интелектуалца. Емилијин отац је био директор банке, густих обрва, продорног погледа. Мајка се држала као дама. Сава је констатовао да је Емилијина мајка млађа од оца најмање петнаест година, то му је улило сигурност. Остатак вечери није их више гледао испод ока.

Током вечере Емилијини родитељи нису одолели да више пута нагласе своје болне тачке. За оца то су биле паре. Мајка је мрзела комунисте. Они су им одузели ову кућу, некада је сва била њихова, породица је понижена. Сава се питао како стан од двеста педесет квадрата може да буде понижење. Замало је то и изрекао, на време су га спасиле Емилијине прекорне очи.

Сава је помислио да је атмосфера у Емилијиној кући напета, пуна очекивања. Неко је ту поставио високе стандарде, недостаје слобода. Видео је да Емилија углавном одсутно ћути, тихо се нервира. Закључио је да је она, у ствари, са њим побегла из родитељске куће. Он није постављао никакве захтеве, стандарде, високе циљеве. Његов таван био је за њу, дакле, слобода.

До венчања је прошло две године. Толико је требало да Емилија избаци родитељима из глава и најмању идеју да ће је раздвојити од Саве. Било је на ту тему жестоких свађа. Након венчања Емилијин отац је скоро наређивачки рекао да Сава одмах пређе код њих, да се њих двоје не потуцају по подстанарским становима. Он жели да унуче виђа сваког дана. Емилији се та идеја никако није допадала, али биле су деведесете, рат, санкције и криза, нису имали друго решење. Савин тавански стан, једна соба? Ту помисао она је одбацила без даљих коментара.

Емилија и Сава су се сместили у део стана у којем је некада становала послуга. По први пут Сава је имао право купатило, у њега се улазило из спаваће собе. Сава је нарочито волео кад се

ујутро пробуди и стане босом ногом на топли паркет, тада играло му је срце од милине.

Потом, док Емилија не устане, пре доручка, Сава би изводио пудлицу у шетњу. Заволео је врачарске улице, по њима су некада шетала господа, има их и сада. Пред музејом на углу Пролетерских бригада и Проте Матеје застајао је најдуже. Тада би уздахнуо: ех, тај Тесла!

Сава је у то време био расположен, задовољан. Од јутра до вечери проводио је на институту као и пре, радио са срећном помисли на повратак у стан на Врачару. Његови снови никада нису допирали ни до пола свега тога. Емилија се запослила на Неуролошкој клиници, првој суседној згради до Анатомије. Након посла свраћала је до Саве, чекала га, избегавала је да се врати кући сама. Њен сусрет са родитељима увек се завршавао неким обликом објашњавања.

Прошле су три године, Емилија никако није успевала да затрудни. Неколико пута Емилијини родитељи питали су Саву колико он, у ствари, има тачно година? Да ли се некада бавио спортом? Било је то провокативно, заједљиво, Сава није могао а да не осети. Напетост је решила Емилија, самоиницијативно је отишла да се прегледа. Гинеколог је рекао да не може да јој помогне. У кући је наступио мук, као да је дошла нека пропаст. Било је боље док је Сава био сумњив.

Емилија је прећутала родитељима да је на четвртој години студија остала трудна са Савом и тајно абортирала. Сави је још раније забранила да о тој околност било коме зуцне. Сада су обоје знали одговор. Сава ју је тешио: ко зна, можда једног дана.

Емилијини родитељи су од тада имали тихи бес, усмерили су га према Сави. Таст му је једном рекао да има висок притисак, од зета нема никакве користи. Да ли је он уопште лекар? Сави је мало прорадио нерв, ипак, суздржао се, мирним тоном објаснио је тасту да анатом јесте лекар, али да њему треба кардиолог. Да му је потребан неуролог, помогла би му Емилија. И?... Шта му ту није јасно?

Емилијином оцу је све било јасно. Само није волео зета отпочетка. Сматрао га је улезом, дошљаком којем ту није било место. Ни Емилијина мајка није остајала дужна. Кад би за ретким заједничким ручковима Сава почео да гласно жваће, толико да би и куче наћулило уши, колутала је очима, накашљавала се, стрелала погледом ћерку. Да ли је још увек сигурна да је направила прави избор за мужа?

Наступио је мучни период за све. Сава је неколико пута остао да сам преспава у таванском стану на институту, желео је да смањи тензије. Ионако комшије су ровариле, говориле да навраћа само преко дана. Емилија је молила оца да јој купи стан на другом месту, да се она и Сава иселе. Било би то боље за све. Овај је одбио, из принципа. Мислио је да ће тако Сава сам закључити да он треба да оде и заувек затвори за собом врата.

Сава ништа није разумео, због чега се Емилијини родитељи стално љуте? Шта је ту његова кривица? Ради по цео дан, нечујан је, мало једе, због чега им не одговара? Није лепотан, али има друге вредности. Професор је, он и Емилија се воле, зар то не би требало да буде најважније?

Неком приликом уследила је нова велика свађа. Емилијини родитељи су јој приговарали што је и на послу пасивна, не ангажује се ни да магистрира, а догурала је скоро до четрдесете. Кад већ нема децу, због чега се не посвети каријери? Зар треба сви да је прескоче? Зар треба да им се пред очима шепури Сава, потомак неписмених родитеља?

Емилија је те вечери урлала, Сава је никада није чуо да се толико изнервирала. Рекла им је да јој је прекипело, да ће побећи из њиховог стана. Нека је већ једном пусте на миру, натерали су је да студира медицину, она ни то није желела. Хоће да живи свој живот. Докле мисле да се мешају у њене одлуке?

Иселили су се наредног викенда, Сава није успео да је обузда. Прешли су у Савин тавански стан, Емилија је понела само мањи кофер. Знала је да у једну собу не стану ни куче и њих двоје. Чим је ушла бес на родитеље је заменила слика Савиног скромног простора. Те ноћи није спавала, видела је пред очима Бољевце.

Тамо је отишла само двапут, на сахране мужевљевих родитеља. Али беда са којом се суочила у Савиној родној кући потресла ју је од главе до пете. Сада је имала мучне паралеле, у Савином таванском стану осећала се као усред оне сељачке куће. Дрхтала је од укочене тескобе, језивог немира, болне горчине.

Некада, у студентско време, Савин стан је за њу био забава. Откриће друкчијег света од оног у којем је одрасла и живела. Уосталом, било јој је свеједно на ком месту седе, на којем кревету воде љубав. Али сад кад је то требало да буде њен дом, све је било друкчије. Осећала је да је преварена. Одједном, Сава више није био занимљиви чудака са шармом откаченог научника, био је поразна реалност која јој се никако није допадала.

Сава је видео да је Емилија потиштена, ћутљива, мислио је да је то због родитеља. Неће да им се јави из ината, али пати

због тога. Тешио ју је како је најбоље умео: треба на ово гледати ведрим очима, коначно су сами, отишли су јер заједница није успела. Његову уштеђевину јесте појела инфлација, али долазе боља времена, узмеће кредит, једног дана купиће већи стан. Срећа се не мери комфором, живот су епизоде, проћи ће и ова.

Ништа није вредело, Емилија је била све очајнија, повлачила се у себе. Сава је осећао да се охладила. Одбијала је интимности, изговарала се умором и главобољама. Све чешће је самовала у парку око Народне библиотеке. Тада су је мучила питања на које није било одговора.

Сава је промене у супрузи доживљавао тешко, али није могао да је до краја разуме, њему тавански стан није сметао. Кришом је и даље одлазио да руча у студентској мензи у приземљу деканата. Он је то место волео, њој није смео ни да га помене. Тешио се идејом да ће Емилија морати да се једног дана, ипак, навикне, али тај дан никако није долазио.

После годину дана Емилија га је први пут преварила. И даље је била привлачна, сада у најбољим годинама, као зрела крушка. Један од колега са њене клинике одавно јој се удварао. Сава је тада био на неком иностраном конгресу. Колега је био упоран, важио је за заводника. Емилија је прихватила.

Након те ноћи колега се загрејао, али Емилија је желела само мали, пробни бег са тавана. Састали су се укупно два пута. Емилија није имала грижу савести. Знала је, кад би Сава сазнао, да му она и призна, он би се само мало наљутио, али на крају би јој опростио и све би опет било по старом. Али она неће да све буде исто, не може да живи на тавану изнад лешева. Сиromаштво једне собе за њу је исто као да је на смрт оболела. Жели да је све друкчије. И не воли га више.

Друга Емилијина превара уследила је након шест месеци, овог пута са трајним последицама. Радило се о сину неке њене пацијенткиње. Он је био пет година млађи од Емилије, неочењен, елегантан, службеник Министарства спољних послова. У неком тренутку предложио је згодној докторки да изађу на пиће у име захвалности. Испоставило се да су захваљивања још исте вечери у његовом стану стигла до интима. Интима се није завршила пре зоре наредног дана.

Тог дана Сава није био на путу, Емилија му је ујутро рекла да је преспавала код родитеља, у то време су се били помирили. Празан кревет чекао је Саву у наредном периоду скоро сваког другог дана. Емилија се у то време мало орасположила, није га више онако ћутке оптуживала. Пријатност из прељубничке везе

преносила се несвесно и у комуникацију између њих двоје. Сава је закључио да је одавно био у праву, чим је Емилија поправила односе са родитељима, и између њих двоје вратила се равнотежа.

Након три месеца Емилији су нагло престале менструације, помислила је због година. Међутим, испоставило се изненађење, била је трудна. На ултразвуку су се већ видели покрети будуће бебе. Неколико дана Емилија није знала да ли да буде срећна или тужна. На крају је решила да остави Саву заувек, да оде у други живот. Овај досадашњи био је вртлог заблуда. Она може да има децу, Сава је превара. Сутра му је написала цедуљу, помиловала пудлицу и отишла.

Сава је био скамењен, није могао да верује очима. Претрчао је раздаљину до Неуролошке клинике за мање од пола минуте. Емилија га је одвела у страну, мало плакала, мало причала. Није негирала, али није му рекла баш све. Сава није знао шта да ради, шта да мисли. Пожелео је да је загрли, помилује по коси, да јој све опрости истог часа. Да је одведе у њихов тавански стан, да одмах воде љубав. Али руке га нису слушале, нису хтеле да се подигну.

И он се осећао превареним, као и Емилија. Само, у његовом случају превара због прељубе у часу је хипертрофисала у другу, већу и дубљу, превару од живота и од снова.

Сава је стајао као укупан, без крви, без воље. Утом, неко је наишао, Емилија је то брзо искористила. Потом, обрисала сузе, погледала га је још једном кратко, унезверено, како то већ бива на растанку, окренула се и отишла. Сава је и даље стајао у месту, више није био жив. Једва некако отетурао се до тавана. Легао је на кревет. Кроз отворен прозор на плафону видело се небо, било је празно. Савина душа била је сто пута празнија.

Пуну истину Сава је сазнао тек после три месеца, рекао му је неко од колега. Емилија је дала отказ на клиници са стомаком скоро до зуба. Развод је претходно уређен преко адвоката, без међусобног сусрета. Емилијин нови муж, дипломата, постао је тог лета амбасадор у некој афричкој држави. Тамо се Емилија и породила. Сава је болно предосећао да је она сада срећна.

Сава се једва опоравио. Требало му је скоро шест месеци да у окуларима микроскопа не види Емилију. Да се избори да сам себи призна да је заувек прошла једна велика илузија. Имао је озбиљне сумње, шта је погрешно, шта није разумео? Зар се ли-нија којом се кретао шездесет година сада одједном прекида?

Можда је и боље што нема никакве вести о Емилији, време ће најбоље да истопи љубав, мучно недостајање, потребу за

женом за коју је мислио да је поклон са неба. Незаслужени дар који му је дало провиђење. Па кад је био незаслужен, нормално је и да га је изгубио. То је, ваљда, нека виша правда. Није требало да се понесе, да поверује да ће љубав помирити разлике. Између њих двоје било их је колико је између земље и облака.

Рекао му је то једном давно отац у Бољевцима. И то, истим речима.

Сава је за годину дана остарео као за деценију. Онда се некако вратио у колосек. Од тада на Емилију је мислио само у искрама. И даље је радио неуморно, предавао, учествовао на конгресима. Био је и остао најцитиранији аутор у историји института.

И даље станује на тавану. И исту кошуљу и панталоне не мења по месец дана. Поподневима шета белу пудлицу око института. Куче је остарело, једва се креће. И Сави одговара кад обоје мало застану да се надишу ваздуха.

Намећу му се мисли о животу, оном од рођења. Његовим почецима. Скоку скакача у воду. Хладној води у коју се на крају пада. Имао је занос, успео је као научник, али када је желео и друго, да има лепу жену, породицу, дом, испоставило се да је за њега, ипак, било непрелазних граница.

У последње време се променио, заменио је браву на вратима кабинета да онемогући приступ младим асистентима. Грчевито се ухватио за анатомију. Ради више него када је био млад, до безумља. Одлучио је да никада неће да иде у пензију. Ако га једног дана буду отерали правним мерама, силазиће ноћу из таванског стана до лешева да тајно сецира. Писаће научне радове док му рука не буде укочена.

Нема намеру да препусти анатомију никоме другом до последњег откуцаја сопственог срца.

Колеге га не дирају. Неки га жале због брачног краха. Други га се клоне док прича нешто себи у браду идући натмурено ходницима. За студенте медицине у неколико генерација Сава Панић је био и остао типичан пример залуђеног научника, једини професор Медицинског факултета који је станар институтског таванског стана.

Шта буде и како то изгледа кад се наука претвори у једину страст живота.